

Löftet

Löftet

bearbetning av Wilhelm Peterson-Bergers drama

efter Bjørnstjerne Björnsson

av Christian Lanciai (2014)

Personerna:

Gunhild Östmundsdotter

Unn Hallbrandsdotter

Sigurd i Slandrom

Östmund Ulfsson

Gudfast Grimsson

Arnljot Sunvisson

Bård i Bräcka (svensk)

Heming i Ås (norrman)

Torar Lagman

Sigvald Grimsson

Vaino och

Ubma, samer

fyra jämtar

Göka-Tore

Åflo-Faste

Olav Haraldsson

jämtar och norrmän

Handlingen utspelar sig i Jämtland och Stiklastad fram till juli 1030.

Akt I scen 1.

Gunhild Han borde ej ha kommit.

Unn Men han kommer. Du kan inte hindra honom. Ingenting kan stoppa honom.

Gunhild Det är inte det, mor Unn, men han var alltid för stor för detta land. Han rymdes inte i det. Jag drog en suck av lättnad när han försvann, men med honom kommer bekymren tillbaka, mest för hans egen skull.

Unn Ingen är för stor för detta landet med dess fjäll och silverfloder, vars natur är större än vad någon mänsklighet kan vara.

Gunhild Visserligen, mor Unn, men jag jämförde honom inte med naturen, vars like han är i hjärta och själ, som en egen naturkraft i samklang med det innersta av naturen. Det är människorna här som är för små för honom.

Unn Därför gav han sig i väg, men nu är han kallad tillbaka för att rädda landet undan svenskarna och deras skatter.

Gunhild Han är inte självskriven som hövding.

Unn Det är just vad han är. Ingen annan är det. Han är självskriven, och tinget samlas bara för den sakens skull.

Gunhild Tror du han kan rädda landet?

Unn Han om någon. Annars måste vi falla under Norge eller svearna.

Gunhild Men vi har vårt eget ting med eget råd och egen gode. Vi har alltid skött oss själva. Vi behöver ingen Arnljot för att göra det.

Unn Norge har en mäktig kung och propsar på oss.

Gunhild Kungen utan land, en kristen som har misslyckats i livet. Om han inte har ett eget land, hur kan han då göra anspråk på Jämtland?

Unn Det finns andra norrmän bakom honom, och han är i färd med att återta sitt land.

Gunhild Uppsalakungen är ännu längre bort.

Unn Men han hotar landet ännu mer. Jag vet varför du inte vill att han skall komma hem. Du plågas av ditt svek mot honom.

Gunhild Vem svek vem? Han bad mig vänta i tre år och har nu varit borta i fem. Under hela denna tid har vi inte fått ett enda livstecken från honom förrän nu.

Unn Gudfast förteg om vad han visste, att Arnljot lidit skeppsbrott vid Sicilien och ej ville vända tillbaka till Norden förrän han åter vunnit fartyg och gods.

Gunhild Om Gudfast teg om den saken gjorde han det av respekt för Arnljot, som inte ville synas mindre än han var. Det sade han som avsked till mig, att den dag han inte längre syntes mig den yppersta av Jämtlands män skulle jag vara löst från honom.

Unn Och var då Gudfast bättre?

Gunhild Han kom ju hem!

Unn Mig har det alltid synt, att du glömde Arnljot väl fort när Gudfast kommit hem.

Gunhild Han kom hem som en stor man med ryktbarhet och rikedomar från tjänstgöring i grekernas land vid Miklagård och fick genast hövdingdöme och

mycket att säga till om här i Jämtland, medan Arnljot bara var borta, försvunnen ut i okänt mörkers tystnad.

Unn Gudfast var alltid skrytsam av sig och levde bara för att framhäva sig själv, medan Arnljot aldrig skröt och aldrig köpte sig skalders ros. Han ägnade sig alltid åt högre vinster än att dräpa värnlöst folk och plundra fredliga städer och skepp.

Gunhild Vill du utmåla Gudfast som niding?

Unn Behövs inte. Andra gör det. Men jag noterar, att Gudfast bröstar sig över att ha tjänat under Miklagårds kung, medan Arnljot aldrig har lytt under någon annan. Hans enda suverän är hans egen frihet och kraft, som gör honom jämlik en konung.

Gunhild Han behöver aldrig skryta för sig själv då du alltid gör det.

Unn Någon måste försvara honom i hans frånvaro mot hans vedersakare.

Gunhild Vad har han för vedersakare?

Unn Det vet du mycket väl. Förtalet om honom har aldrig varit tyst då han i sin frånvaro ej kunnat hävda sin rätt.

Gunhild Sin rätt mot vilka anklagelser?

Unn Inga anklagelser, bara oförrätter.

Gunhild Vilka oförrätter?

Unn Brutna löften. Minns, att din far började hos Sunvis och fick mycket pengar som allt skulle återgäldas när Arnljot blev gudens måg och övertog hans godeord, vilket löfte bröts när Gudfast blev hans måg i stället. Han lär återkräva sin faders rätt när han visar sig på tinget idag.

Gunhild Ökad ofärd ser jag storma fram bakom molnen.

Unn Du är åtminstone varnad och underrättad.

Gunhild Någon borde varna honom.

Unn För vad?

Gunhild För hans eget hetsiga humör.

Unn Det lär inte överskyla allvaret i sakernas tillstånd.

Gunhild Det är bäst att jag går, mor Unn, innan vi blir fiender.

Unn Vi har alltid varit fiender sedan du gifte dig med Gudfast, men vi har varit fiender som kunnat tala med varandra.

Gunhild Jag fruktar dagens konsekvenser. (*bryter upp*)

Unn Brist inte ännu, mitt hjärta, förrän jag fått se min sons återkomst! Håll ut en dag till och överlev en ännu svårare smärta! Stå emot krisernas stormar, även om de kommer som laviner! Om min en gång blivande sonhustru för alltid svikit din son får dock aldrig hans mor svika honom ens i tanke!

Sigurd (knackar på utanför och stiger in) Väl mött, kära mor!

Unn Sigurd!

Sigurd Jag har goda nyheter. Vi har fått halva Jämtland med oss med tio herrar som stöder vår sak.

Unn Betyder det att Arnljot blir vald till hövding?

Sigurd Bättre upp ändå, han blir vår konung över att fritt Jämtland med kraft att motstå både Norge och Uppsala.

Unn Då hänger allt på att hans sak förs väl på tinget.

Sigurd Det kan mor Unn lita på. Ingen väntas direkt protestera.
Unn Om det ändå vore så väl.
Sigurd Oroa dig inte, mor. Han har rätt och kommer att segra.
Unn Det vågar jag inte tro på förrän tinget är över. Har han ens själv kommit ännu?
Sigurd Han väntas när som helst.
Unn Då får vi ge oss till tåls så länge, men, käre Sigurd, mitt modershjärta blöder så länge han ännu inte fått sin rätt, och mer för varje stund som går!
Sigurd Modershjärtats blodstårar är hela jordens läkedom. De gör ont men väcker liv och inspirerar världsalltet med sin kärlek, den äktaste av alla.
Unn Ack, Sigurd, du tröstar mig faktiskt en aning. Gå nu, och fortsätt gärna rapportera.
Sigurd Det ska bli mig ett nöje. (*går*)
Unn Han har dock vänner, är vänsäll och den starkaste av vänner själv, men jag är rädd att Gunhild har rätt: hans enda farliga fiende är hans eget hetsiga humör.

Scen 2.

Gunhild Vet du om, far, att Arnljot har kommit hem?
Östmund Jag hörde talas om detta. Det betyder problem.
Gunhild På vilket sätt?
Östmund Han är den han är. Ingen lämnas oberörd av honom. Han sprider föga prat själv, men desto mera prat sprids om honom.
Gunhild Är det sant att vi står i skuld till hans familj?
Östmund Ja, och den skulden skall gäldas idag på tinget.
Gunhild Får han då sitt godeord?
Östmund Nej, men sitt arvegods.
Gunhild Blir han tillfreds med det?
Östmund Det är bäst för honom att han blir det.
Gunhild Han lär även bli korad till jämtarnas konung idag.
Östmund Han har varit borta i fem år. Är det rimligt?
Gunhild Gällösläkten har alltid varit värdig.
Östmund Om någon skall bli konung är det jag, och efter mig din man Gudfast.
Gunhild Gudfast har ljugit om Arnljot och hans problem vid Sicilien. Arnljot har aldrig ljugit.
Östmund Gudfast är din enda man! Arnljot svek dig!
Gunhild Arnljot har aldrig ljugit och aldrig svikit mig. Det var jag som svek honom.
Östmund Vet hut, självsvåldiga dotter!
Gunhild Men du har rätt, Gudfast är min enda man, även om han fick mig med att ljuga om Arnljot.
Östmund Utmana inte ödet!
Gunhild Nej, far, det är ödet som utmanar oss. Vi får se vad som händer på tinget.
(Gudfast kommer in.)

Östmund Är du inte på väg till tinget, svärson?

Gudfast Förvisso, men det lär bli uppgörelser där. Jag såg det säkrast att förse mig med något vapen.

Östmund Tinget är fredad plats. Den som lyfter vapen där blir biltog.

Gudfast Tror du inte jag vet det? Men det är aldrig fel att kunna försvara sig.

Östmund Tingets enda uppgörelser kommer att handla om pengar. Ingenting annat är i fråga. Lämna vapnet hemma. En beväpnad löper alltid risk att bli angripen, men ingen törs angripa en obeväpnad.

Gudfast Då är ni vittnen till att jag går obeväpnad till tinget. *(lägger ner en yxa)*

Östmund En annan sak. Gunhild påstår att du ljugit om Arnljots problem vid Sicilien.

Gudfast Om hon påstår att jag ljuger så ljuger hon.

Gunhild Du har inte ljugit, men du har inte sagt hela sanningen.

Östmund Frågan är, om du dolt vad du visste om Arnljot för att erövra min dotters hand från honom.

Gudfast Vad jag förteg förteg jag av respekt för Arnljot, för jag visste att han inte ville att hans skeppsbrott vid Sicilien skulle bli känt, då han skämdes för det.

Gunhild Ändå borde du ha sagt hela sanningen då du visste att jag var hans trolovade.

Östmund Det må vara som det är med den saken. Huvudsaken är att du inte går beväpnad till tinget.

Gudfast Motvilligt lämnar jag yxan hemma, och jag hoppas ditt råd är riktigt, svärfar.

Östmund Vi får lita på att det är det. *(Gudfast går.)*

Tror du att det kan bli bråk på tinget, Gunhild?

Gunhild Om det blir det så beror det helt och hållet på Gudfast.

Östmund Då är det bra att han går dit obeväpnad. Nå, det är dags. Låt oss gå. *(De bryter upp.)*

Scen 3. Hemkomsten.

Arnljot Ingenting har förändrats. Allt är sig likt. Jag var rädd att fem år skulle ha förändrat min hembygd, men jag finner allt i samma ordning som jag lämnade det, samma by, samma åkrar, samma skogar och fjäll, samma ängar och hagar och samma människor. Ingen yttre världs fåfänga strider och omvälvningar kan störa rytmen här eller rubba dessa cirklar. Naturen är alltid den samma i evig rörlighet och sin oändliga rikedom av liv, medan bara människorna larmar och försöker göra allt för att störa friden för den och för varandra utan att lyckas med annat än katastrofer för sig själva.

Unn Min son, välkommen hem och ta din värld i besittning!

Arnljot Mor, *(omfamnar henne varmt)* jag har aldrig förlorat den. Jag har alltid burit den med mig i mitt hjärta. Inte ett år har gått utan att jag skickat hälsningar med svalorna på deras färd norrut, och inte en dag har gått utan att jag skickat längtansfulla tankar till min hembygd, och det är nästan för bra för att vara sant att jag äntligen är här.

Unn Men du är nu äntligen här, och ett stort ting är samlat för att ge dig rätt.

Arnljot Är det sant att de vill göra mig till kung över Jämtland?

Unn Du lär knappast komma undan det.

Arnljot Det är en stor sak och ett väldigt ansvar, men min självständighet skulle jag då försöka hela Jämtland med mot de främlingsintressen som tror att de har någonting att vinna på att försöka behärska landet.

Unn Gunhild har svikit dig. Det vet du väl.

Arnljot Jag var henne nog inte värdig.

Unn Nej, det var hon som icke var dig värdig, ty hon svek sitt löfte, inte du.

Arnljot Jag lovade henne att vara hemma efter tre år. Jag blev fördröjd i fem år. Då är även jag en löftesbrytare, och hon hade då rätt att bryta sitt löfte.

Unn Men det skedde genom svek. Hon fick inget bud om dig alls under dessa fem år, medan Gudfast visste hur det stod till. Han förteg dina prövningar för Gunhild, hon förleddes att tro att du glömt henne och er trohetsed när hon inte fick ett livstecken under de tre åren, och så vann han henne.

Arnljot Hon hade rätt att välja själv.

Unn Men Gudfast anses nu en bättre man i Jämtland än Arnljot Sunvisson, och det är mycket till följd av förtälet mot oss.

Arnljot Vem vågar förtala oss?

Unn Vem tror du? I din frånvaro har ingen kunnat försvara oss. Din bror drog ju ut och blev kristen och föll vid Svolder. Han var mitt största hopp efter dig. Din syster delar i obygden sin fredlösa husbondes liv.

Arnljot Det blir tydligen en del att behandla vid tinget.

Unn Var så säker.

Arnljot Det blir säkert diskussion kring valet av mig till kung, som knappast kan falla alla i smaken.

Unn Hårdaste motståndet är att vänta från din tilltänkta hustrus man Gudfast och hans svärfar.

Arnljot Vi har bara slagits tillsammans förut. Vi har aldrig haft något att dela meningar om.

Unn Men nu har han delat din hustru, förtalat din far och vill ej unna dig någon heder som konung.

Arnljot Jag borde ej ha kommit hem. Väl står jag mig i strider utomlands med okända fiender att besegra i ärlig manlig strid, men när det kommer till dispyter hemma med avundsmän och småaktiga intriger står jag maktlös mot dumheten och intigheten.

Unn Du har din chans vid tinget att hävda din rätt.

Arnljot Det får gå som det går. Jag kan inte mer än stå för vad jag går för.

Unn Precis. Det räcker. Enkelheten är den största ärligheten.

Arnljot Då går jag, mor. Det är lika bra att få det överståndet.

Unn Lycka till, min son. Det blir nog bra, skall du se.

Arnljot (går) Om ändå Gunhild även hälsat mig välkommen.

Akt II scen 1. Vid tinget.

Bård Vad gör en norrman här vid ett jämtländskt ting utom sticker sin näsa i blöt?

Heming Och det undrar du, din svensk, som bara är här för att spionera för Uppsalas intressen!

Bård Vi delar jämtarnas intresse av att hålla Norge på sin sida av bergen.

Heming Och vi delar jämtarnas intresse av att hålla svearna borta från deras åkrar och land!

Bård Olav Haraldsson är en konung utan land. Låt honom återta Norge först, innan han blänger åt Jämtland.

Heming Anund Jakob är gammal och grå och så långt från Jämtland han kan komma. Låt honom hållas där.

Bård Vi har gemensamma intressen av att kristna Jämtland.

Heming Problemet är att de inte vill. De vill ha kvar sina gamla gudar och blota till dem.

Östmund (öppnar tinget) Blot är hållet, och tinget öppnar för sin tredje dag. Helig är freden vid tinget till Frejas ära. Vad är första ärendet idag?

Torar Lagman Första ärendet idag är frågan om jämtarnas hållning till Norges konung.

Bård Först må det då spörjas, om kung Olav har för avsikt att tvinga på oss sin religion med våld.

Torar Lagman Vi väntar på svar från kung Olav själv i denna sak. Han torde förklara sig och vad han menar med sitt insisterande på att alla måste omfatta hans kristendom.

Heming Märk väl, att Bård här har all anledning att hålla den svarslösa frågan aktuell, då han hoppas Sveakungens folk skall hinna hit innan tinget är över.

Torar Lagman Frågan torde i själva verket gälla, om vi är villiga att betala skatt till Sveakonungen eller till Olav Digre.

Sigurd Därmed kommer vi till själva kärnfrågan. Hur skall vi ha det? Var vi inte självständiga från början? Vi var det tills för åttio vintrar sedan, när vi först föll under Norge och sedan under Uppsala. Jag har aldrig förstått hur vi kunnat nedlåta oss till detta och så falla till föga för främmande maktens inblandning i våra angelägenheter. Skyddat av skogar, myrar och fjäll är detta landet svårt att härja och lätt att värja. Vi har tillräckligt med stridbart folk, och landets oändliga storlek gör det omöjligt att erövra och lätt att försvara. Så varför skaffar vi oss inte en egen hövding över hela landet? Olav Haraldsson är en konung utan land, men en konung av Jämtland skulle genast ha ett ointagligt eget. Låt oss vägra all utländsk gärd, vem som än må kräva den, och ta tillbaka vår forna frihet och välja en hövding för hela landet, en konung, att med rätten av våra förfäders traditioner och religiösa bruk trotsa alla utländska konungars absurda och orättfärdiga fordringar!

Bård Det låter bra, men vem skall vi välja?

Sigurd Det finns bara en som rättsligen kan göra skäl för hövdingskapet genom sin släkt och anfader Kettil Jämte, som var den förste som bröt jord och namnfäste

bygd här, och det är Arnljot Sunvisson, hans mest kände och värdige efterföljare här.
Hell Arnljot, vår konung!

många (tar entusiastiskt upp utropet) Hell Arnljot, vår konung!

Gudfast (reser sig) Ett ögonblick. Är det så självklart att Arnljot Sunvisson skulle bli vår konung? Vad vet vi om honom egentligen? Han har varit borta i fem år och vill inte förtälja en del om sina resor. Inte ens hans släktskap med Kettil Jämte är helt rent, då kedjan både har kvinnoled och lider av missgiften.

Sigurd Han är den enda Kettlung vi känner och god nog.

Gudfast Underligt att höra den släkt nämnas som bäst i landet som fostrat flest mördare och illgärningsmän. Blodet i den familjen osar hett. Eller har ni helt glömt bort Kettils son Tore Helsing, som flydde ur landet för dråp?

Sigurd Vilken stormannasläkt har inte en eller två dråpare i familjen?

Gudfast Hören mig, gott folk! Sigurd har rätt! Vi måste skaffa oss en konung, men då en som vi kan lita på. Alla Frösögodar har kommit ur en och samma familj, och Östmund Ulfsson är dess främste man idag, ett namn fritt från fläckar i motsats till vad vi inte vet om Arnljot.

Arnljot Nog talat om släkt och börd och okänt påbrå, som om det var något att vara rädd för eller värdera som merit. Varje man är väl sin egen man oberoende av härkomst och står själv för allt vad han är. Det kan jag lova er, jämtar, att om vi under sistlidna 80 år har givit oss under främmande herrar och fallit till föga för att betala skatt för deras beskydd för att vi inte trott på oss själva och inte vågat trotsa dem, så skall nu svaghetens tid vara över. Om ni väljer mig till hövding, som ändå de flesta av er tycks önska, så vill jag öda min kraft och mitt gods på att Jämtland fritt må kunna råda sig själv, ty detta land är mig kärt, och dess lycka är min egen.

Sigurd Hell Arnljot vår konung! (*upptas av nästan hela menigheten*)

Gudfast Nu får sig Olav Digre ett gott skratt, när han får veta vem jämtarna valt åt sig till konung: sonen till en köpkarl, sonson till en träl.

Arnljot Min farfar var en friboren, och det vet alla utom du, som inte tycks vilja veta det. Han kom hit från Bjarmaland som härtagen fånge, såldes som träl, samlade gods, köpte sig fri och förblev där han trivdes. Vad för övrigt har sagts om min far kan inte glömmas så lätt.

Gudfast Giv akt på hans konungalöfte!

Arnljot Konung eller ej har jag rätt till hövdingadöme i Jämtland. Dig, Östmund, lyser jag saker till avtalsbrott. Din skuld till min far skulle jämnas så att jag fick din dotter och ditt godeord, men Gunhild gavs åt en annan, som även fick ditt godeord. Så reser jag nu kravmål i denna sak och fordrar för mig all din dyrd och makt.

Bård En skuld? Är det sant?

Östmund Skulden vidgår jag, och den skall betalas i silver.

Sigurd Ge honom vad som honom rätteligen tillkommer – avtalat vederlag.

Sigvald Han kan väl nöja sig med fullgott silver!

Heming Nu blir det bråk. Om Arnljot viker sig är han svag. Östmund måste ge efter.

Gudfast Lämpligt är att krämarsonen köper för pengar den ära han ej kan vinna på manligare vis.

Heming Han försöker hetsa honom!

Arnljot All den heder jag nått vann jag med egen styrka i kraft av eget initiativ. Så har det alltid varit och så skall det alltid vara.

Gudfast Då kommer din heder att växa väl långsamt.

Arnljot Den växte alldeles tillräckligt fort hittills, fast enbart som fri viking, aldrig som konungaträl.

Gudfast Som så kallad fri viking smög du dig förbi ett antal fiendeskepp.

Arnljot En lögn, som den du förledde Gunhild med.

Gudfast Det behövdes ingen lögn för att locka henne.

Arnljot Nu går du får långt, Gudfast. Din nedrighet i att förolämpa en kvinna för att ge utlopp för din missunnsamhet och avundsjuka mot min person drar bara dig själv i fördärvet inför tinget.

Östmund Sluta nu, Gudfast.

Gudfast Vad jag menar är, att fler än hon väl har sett hur blyg du är inför kvinnfolk, så att man ibland kan undra om du är man eller kvinna.

Arnljot (dräper Gudfast omgående med svärd)

Torar Lagman Nidingsdåd! Tinget är skändat! Tingslagen är kränkt, och vår heligaste lag är skymfad genom lagens värsta brott!

Östmund Gudfast var obeväpnad.

Arnljot Ni var alla åsyna vittnen till att han bad om det. Han kränkte min innersta heder. Finns det ingen lag mot sådant? Hederns oskrivna lag krävde omedelbar avrättning, och den lagen står över alla lagar. Ja, jag vet att jag förverkat allt vad som lovats mig, jag blir väl dömd biltog nu, så att alla feiga harar kan gadda sig samman mot mig och förfölja mig i lagens namn, och då kan ni gömma er i er feghet och skylla på Tor och Frej eller kung Olav Digres nya svaga gud, men jag förblir fri och har räddat min heder!

Sigvald Han smädar våra gudar!

Arnljot Vem tror på gudar? Det är en illusion för svaga och bortskämda veklingar att ta sin tillflykt till för att kompensera sin svaghet och bortklemade ohälsa. Om ni alltid hade något att kämpa och strida för, som ert lands självständighet, skulle ni behöva mer er själva än era falska löjliga gudar.

Östmund Vi behöver inte höra på honom mera. Han har förverkat all sin rätt till liv och egendom. Bort skall han drivas – och dräpas!

Arnljot Inte utan strid, Östmund gode, falske svärfar. Med kamp skall jag vinna mitt eget rike! Hitåt, mina män! Följ mig, Sigurd, och alla de av er som vågar, som har hyllat mig. Alla andra må stanna hemma. Vi drar till fjälls för och med Jämtlands frihet! (*Ingen rör sig.*)

Östmund Ni ser. Han är ensam.

Arnljot Jag har aldrig varit annat och därför starkare än någon annan. Håll till godo med ert slaveri under fegheten! Jag klarar mig ändå ensam, och så klarade jag mig alltid bäst. (*lämnar*)

Torar Lagman Tinget är hävt för överläggningar men fortsätter om en stund för att avkunna oundviklig dom över Arnljot Sunvisson.

Östmund Vi ser honom aldrig mer. Nu slipper vi honom för gott.
Sigvald Hittills har han alltid kommit tillbaka. Risken är att han gör det igen.
Östmund Aldrig frivilligt. Vi har nu sårat honom för djupt för att han någonsin skall kunna återställa sig. Hans hjärteblod var Jämtlands, och det har vi förgiftat.

Scen 2.

Unn Arnljot – är det sant?
Arnljot Ja. Jag hade ej Olav Haraldssons lycka.
Unn (segnar ner)
Arnljot (skyndar fram) Mor! Mor! Hur är det fatt!
Unn (hämtar sig något) Detta är för mycket. Du var mitt sista hopp.
Arnljot Med att förlora allt har jag kanske vunnit desto mer i stället. Desto större är min frihet nu, då ingen mera ställer några krav på mig.
Unn Det är vanäran och orättvisan som dödar mig. Gudfast tog Gunhild ifrån dig med svek, och när du impulsivt dödade honom var det dock rättvisan som förde svärdet. För detta blir du straffad med fredlöshet och vanära, och vem som helst har rätt att döda dig, men det tror jag ingen klarar av att göra.
Arnljot Det tror inte jag heller. Dö inte ifrån mig, mor.
Unn Jag har inget kvar att leva för. Mitt hjärtas strängar har under årens lopp tänjts ut för hårt. Förlusten av min andre son vid Svolder, fallen ärorikt i strid men med förlusten desto svårare och större, och din syster utsatt i ett liv i fredlöshet, och nu du, dömd som mördare av obehäpnad man vid fridlyst ting. Det är för mycket. Lagen måste ha sin gång hur orätt den än är, det är en grym formalitet, en mänsklighetens egen dödsfälla gillrad åt sig själv för att säkerställa hennes eviga slaveri under dumheten, men jag ger dig fri och friar dig. Lev fri, Arnljot, och kompromissa aldrig mer med vad människorna begär av dig. (*döende, smeker hans kind, dör*)
Arnljot Mor! Mor! (*böjer sig över henne, gråter*)
Gunhild (kommer in, stannar till med fasa) Är hon död?
Arnljot Hon dog just nu av brustet hjärta.
Gunhild Du är i livsfara. Jag kom för att varna dig.
Arnljot Tror du inte jag vet det?
Gunhild Man ämnar döda dig innan du lämnar Frösön.
Arnljot Du varnar din husbondes bane?
Gunhild Ja, Arnljot, för jag vet nu att jag svek dig. Jag vet nu att Gudfast ljög för att vinna mig med att dölja vad han visste om dig. Jag kan inte sakna honom. Du var alltid nummer ett. Det stod åter klart för mig genast så fort jag fick se dig. Fem år har inte förändrat dig, bara förädlat dig, gjort dig mognare, större och djupare. Att vara av med Gudfast känns som en befrielse, och du är den som befriat mig. Skulle jag då inte varna dig? Jag är sjuk av ånger över det misstag jag begått, och mest av allt beklagar jag att jag inte hann fram till din moder för att be henne om ursäkt och

hennes förlåtelse. Hon hade rätt, och jag var vilseförd. Finns det ingen väg tillbaka för oss till hur det var innan du drog ut?

Arnljot Jag är fredlös, Gunhild.

Gunhild Jag kan dela den fredlösheten med dig.

Arnljot Som min syster? Hennes liv är ingenting att dela.

Gunhild Du kan dra utomlands igen.

Arnljot Jag har fått nog av fega, svikande män. Hellre lever jag ensam och fri i Jämtlands skogar, där jag själv kan försörja mig med enklaste medel.

Gunhild Även där kan jag vara dig till hjälp.

Arnljot Du har ett barn med Gudfast.

Gunhild Han är bara tolv veckor gammal.

Arnljot Då kan du se till att han inte brås på Gudfast.

Gunhild Du avvisar mig?

Arnljot Jag har inget ansvar längre, Gunhild, för någon, men du har kvar allt ditt ansvar. Såväl din far som din son behöver dig. Jag behöver dig inte.

Gunhild Vart skall du ta vägen?

Arnljot Till fjälls, till min svåger och syster, och lära mig ett sundare och friare liv.

Gunhild Jag kommer efter dig.

Arnljot Du gör det i så fall på egen risk. Men du kan göra en sak för mig.

Gunhild Vad som helst!

Arnljot Begrav min moder. Hennes ära förblev alltid intakt, och hennes hjärta var det varmaste i Jämtland.

Gunhild Och det sprödaste och hårdast prövade. Jag lovar, Arnljot, att hon alltid skall fortsätta bli ärad, och jag skall dagligen pryda hennes grav med friska blomster.

Arnljot Tack, Gunhild. Då överlåter jag henne åt dig och börjar ge mig av.

(överräcker varsamt sin moders kropp, som han aldrig släppt, till Gunhild)

Gunhild Arma modershjärta, som fostrat Jämtlands bästa söner, som illa lönats av ödet för deras förtjänsters skull! Om du kan förlåta mig efter döden, så tillgiv mig mitt misstag, och jag skall alltid behålla dig lika varmt i mitt hjärta som ditt eget hjärta värmde alla andras. Förlåt mig, moder. *(böjer sig i sorg över henne)*

Arnljot Hon är i trygga händer nu, Gunhild, i din och min odödliga tillgivenhet och trohet till hennes minne. Om vi ses igen eller ej, lycka till, och ta väl vara på dig. *(skyndar ut)*

Gunhild (När hon ser upp är han borta.) Vi ses igen, Arnljot, var så säker. Din frihet skall alltid vara den enda jag skall leva för.

Scen 3. Tinget.

Torar Lagman Låt domen falla!

Östmund Hör du oss, Arnljot Sunvisson?

Arnljot Jag har inställt mig för att höra och svara på min dom.

Östmund Från nästa natt är du dömd fredlös för all din livstid för dråp på obehäpnad man vid öppet fridlyst ting, det svåraste brott lagen kan tänka sig, då det oss veterligen aldrig har hänt förut. Vem som helst har rätt att ta ditt liv och allt vad du äger. Samma dom drabbe alla som ger dig hjälp, vapen, skydd eller vård. Är alla överens med domen?

tinget Ja!

Östmund Har du förstått, Arnljot Sunvisson?

Arnljot Jag har förstått, men jag måste upplysa er om vad denna innebär och måste få för följder. Ni har härmed dömt hela Jämtland fredlöst. Det enda sätt ni nu ger mig att återta min rätt som människa är genom hämnd. Ingen av er kommer mera att gå säker för mig i Jämtland, då er rätt att bestjäla mig också ger mig full frihet att ge mig på er och era egendomar. Om ni har rätt att döda mig har jag rätt att döda vem som helst av er i självförsvar, eller hur? Vem som slutligen får ära av detta får framtiden utvisa, men knappast blir det ni. Ensam står jag mot er alla, men jag blev bara starkare ju mera ensam jag var, medan ni hädanefter aldrig kan få en lugn natt för min skull, då allt ni äger i princip är prigsivet åt mig och mina plundringar. Jag bara informerar er. (*går*)

Sigurd En farligare fiende har Jämtland aldrig skaffat sig. Uppsala och Olav Haraldsson är ingenting mot honom, då landet aldrig slipper honom.

Sigvald Ingen kommer att våga sig på honom, då alla i hemlighet beundrar och respekterar honom, men vi får se.

Torar Lagman Tinget är avslutat. Domen vare gill med laga kraft från denna natt och ända fram till Arnljot Sunvissons säkra död. (*klubbar. Tinget upplöses.*)

Akt III scen 1. Fem år senare. Arnljots hydda i vildmarken.

Vaino Jag tror inte du älskar mig, Arnljot.

Arnljot Vaino, jag håller av dig som en kär vän, och jag är glad åt att jag vunnit ditt och dina vänners beskydd här i vildmarken, men mina kärleksdagar är förspillda, min kärlek är förverkad genom sina egna misstag, och jag har ingenting att ge dig. Dessutom kan jag inte bli fri från misstanken att ni håller er väl med mig mest för att dra egen fördel av saken.

Vaino Därför är det i vårt intresse att skydda dig mot dina fiender, så att dessa inte kommer åt dig.

Arnljot Det tackar jag för, men jag är ständigt ändå på min vakt.

Vaino Du behöver inte vara det mot oss.

Arnljot Det hjälper inte att du säger det.

Vaino Skillnaden mellan oss och jämtarna är att de vill se dig död med vilka medel som helst, men vi vill bara se liv.

Arnljot Ni är inte giriga som jämtarna, då ni lever närmare naturen.

Vaino Man vinner ingenting på girighet men allt på naturen.

Arnljot Där sade du ett sant ord. Människans natur blir självdestruktiv utan naturen, medan endast naturligheten är mänsklig. Jag går nu ut att jaga. Håll du hyddan så länge och ge noga akt på vem om någon kommer på besök.

Vaino Du kan lita på din lapska väninna, store vite hövding.

Arnljot Jag behöver inga komplimanger. Sköt du dig själv, så sköter jag mig. (*går*)

Vaino Ingen vet var han har gömt sina skatter, och det mysteriet gör bara att åtrån efter dem växer såväl hos jämtarna som hos oss. Ubma tror att jag kan lura och trolla honom till att avslöja skattgömman, men det tror inte jag. Han är för vaken och alert och känner med sin själ minsta vibration av fientlighet och dolda avsikter. Inte ens med kärlek kan jag lura Arnljot Sunvisson.

Ubma (kommer) Är han borta?

Vaino Ja.

Ubma Har du fått veta någonting?

Vaino Ingenting.

Ubma Kan du inte förtrolla honom till att avslöja sig, som du kan förtrolla alla andra med dina oemotståndliga behag?

Vaino Han faller inte för kärleken. Han bottnar för djupt för att nås av den. Var nöjd med att jag håller jämtarna borta från honom.

Ubma Ja, det är huvudsaken. Om de får tag på honom får vi aldrig tag på skatten. Din förtrollning av honom är vår enda chans.

Vaino Jag har inte gett upp ännu.

Ubma Bra. Fortsätt med det. Har du inte ens lyckats höra honom prata i sömnen?

Vaino Han mumlar ibland något egendomligt, en slags formel som låter som 'Tillgiv din fiende, älska din ovän'.

Ubma Det låter som en kristen dumhet. Håller han på att bli kristen?

Vaino Han sneglar ofta mot de norska fjällen, som om han ville över dem.

Ubma Har han någon kontakt med Olav Haraldsson?

Vaino Inte ännu. Men han nämner honom ibland som sin sista tillflykt, om det skulle behövas.

Ubma Det får heller inte ske. Vi måste hålla honom här.

Vaino Schh! Jag ser spjut glimma där nere mellan granarna. Det måste vara jämtar.

Ubma Skynda åstad och varna honom! De får inte plundra honom på det lilla han har.

Vaino Jag skyndar.

Ubma Själv gömmer jag mig för att se vad som händer. (*gömmar sig*)

Sigvald (kommer fram med några jämtar) Här måste det vara. Äntligen har vi funnit hans rövarhål.

1 jämtan Dörren står öppen. Han är nog inte hemma.

Sigvald Då kan vi gå in.

2 Vi måste ju få se hur han bor, när vi nu en gång är här.

3 Här finns inte bara mansutrustning. Här bor också en kvinna.

2 Han tycks ha över gått till primitiva grottjäntor.

3 Nej, det är en samiska. Men sådana borde vara för små för honom.

2 Du menar, att han inte kan komma in i deras trånga håll.

3 Precis. Borrningen kan bli svår.

1 Men nog är han välförsedd alltid. Han saknar inte något, inte vadmal och vapen och don... Han måste ha stulit allt från rika köpmän och resande stormän.

2 Så har han också haft tid på sig att samla. Under fem år har ju hela Jämtland misslyckats med att få kål och bukt med honom.

Sigvald Ser ni inget spår efter hans faders skatter, allt guld och silver han lyckades bärga innan vi brände ner hans hem?

1 Inte ett spår av några rikedomar, om inte detta är en sådan. Vad sägs om det? En flaska vin från Söderland!

2 Rövärgods från någon rik resenär. Det kan vi behöva smaka på. Kan han röva våra vänner så kan vi röva honom.

3 Vad sägs om detta svärd?

Sigvald Ett dyrbart svärd, minsann, med trolldomsrunicer. Detta var det bästa hittills.

1 Förutom vinet.

2 Låt oss skåla tillsammans för Arnljot, på det att ingen av oss någonsin skall vila innan vi givit honom banehugg!

3 En lämplig sak att skåla för i hans eget vin.

2 Rövärgods.

1 Som kommer till bästa tänkbara användning.

3 Om vi bara kunde komma över hans spjut! Det lär ju vara ett trolldomsvapen, smitt och härdat med hemlig konst. Så länge han bär det är han osårbar.

2 Sägs det.

1 Han har aldrig setts bära någon sköld.

Sigvald Ni vet vilket namn han givit sitt spjut: Självråde.

3 Han var alltid sig själv nog men aldrig högfärdig eller skrytsam, bara övermäktigt stolt.

Sigvald Han menar själv att den kraft som gör honom hård bor i hans själ. Hans enda viktiga vapen är självtillit, och det har burit honom genom fem år av anslag och fredlöshet.

1 Varför måste vi vara sämre?

3 Kan han så kan vi!

Sigvald Drick nu till ordentligt innan vi drar vidare på människojakten!

Arnljot (plötsligt där med draget svärd) Spara gärna några droppar åt mig.

alla Arnljot!

Arnljot Gillelystna gäster på besök, ser jag! Vilken ära för mitt ringa hus!

Sigvald Äran är helt på vår egen sida, ty det var just dig vi sökte.

Arnljot Nå, vad väntar ni på? Räds ni att gå fyra mot en?

1 Du har dräpt våra fränder, rånat våra gods och stulit vår boskap!

Arnljot Ja, jag tackar! Och vad har ni gjort? Ni har bränt min fädernegård till grunden, och min syster och svåger har ni förföljt till döds!

2 Han var biltog! Din syster valde själv att dela hans öde! Din gård var värdelös, eftersom du lämnat den själv!

Arnljot För att rädda vad som räddas kunde från era smutsiga roffarhänder, som vill ha allting gratis bara för att förskingra och förstöra det!

1 Hela Jämtlands hat kommer att hinna ifatt dig till slut! Ingen fredlös överlever sin egen fredlöshet!

Arnljot Jag vet. Och eftersom jag är en så hopplöst dödens man borde ni ha aktat er för att komma hit. Nåväl, jag släpper er fria. Gå tillbaka till era byar med det glada budskapet, att än lever Arnljot från Gällö. Men för er egen skull, kom inte tillbaka, för en annan gång är jag inte lika gästfri. (*Han låter alla smita ut. Den sista smäller han till med svärdets bredsida på skinkan.*) Marsch pannkaka! (*När de alla är väck klappar han stoftet av händerna, som för att bli av med dem för gott.*) Vilka patetiska ynkryggar! Mycket besvär har de gjort sig för att snoka upp en jordkula i illusionen om att där kunde finnas något att stjäla!

Vaino Är de alla döda?

Arnljot Nej, de är alla bortkomna, bortschasade, panikslagna och fullkomligt borta! Ärligt talat tror jag inte de bekymrar sig om att försöka gästa mig fler gånger.

Vaino Men mig kör du inte ut.

Arnljot Jag har ingen brådska. Du har inte försökt bestjäla mig ännu. Men även om dessa harar knappast kommer tillbaka kan vi alltid vänta oväntat besök av andra. Här går ingen säker varken för mig eller jag för någon. Så har det varit nu i fem år, och det lär fortsätta i samma stil i det oändliga. Jag börjar tröttna på det. När de brände inne min syster och sväger gick det för långt. Då var det inte roligt längre. Sedan dess har jag tröttnat på att bara dräpa mina vederdelomän.

Vaino Vad annat kan du göra?

Arnljot Vad sägs om att bege sig över kölen till Norge och föreslå Olav Digre att lägga under sig Jämtland? Det skulle bli ett lätt dagsverke för honom, då alla jämtar darrar för mig och aldrig skulle våga något om jag kom med Olav Digre. Norrmännen är hopplösa, och dem har han bara haft besvär med. De vill bli av med honom liksom jämtarna vill bli av med mig. De skulle knappast välkomna honom, men de skulle inte motstå honom. Hela den jämtska världen skulle ligga öppen för honom, och här skulle han sitta trygg.

Vaino Stanna här, store hövding. En dag vill jämtarna ha dig tillbaka. När en orätt har skett inses och ångras det alltid till slut, och vanligen är det då väl sent, men då kommer alltid återupprättelsen.

Arnljot Du tycks veta något om hur det dödfödda mänskliga samhället fungerar i all sin sjukliga inveckling. Det är som en hopplös sjukdom. Det blir bara värre hela tiden. Det är en tragedi som inte bara hela tiden upprepas utan som dessutom blir värre för varje gång.

Vaino Stanna då hos oss i friheten från både jämtars, norrmäns och svears dumheter.

Arnljot Jag har väl inget val, om jag främst skall tänka på min själs salighet. Minsta kontakt med det mänskliga samhället, och man blir dödligt smittad av en galopperande sinnessjukdom som man då aldrig fattar själv förrän man kommer ifrån det.

Vaino Du är vår och naturens, Arnljot. Glöm människokrypen.

Arnljot Jag har redan glömt dem, tills de hälsar på mig nästa gång. Massera nu min rygg. Du gör det så bra. Jag behöver slappna av.
Vaino Ännu bättre masserar jag dig i sängen.
Arnljot Jag vet. Det tar vi sedan. (*Han tar av sig överkläderna, och hon börjar massera honom.*)

Scen 2.

Göka-Tore Vad tror du? Vågar vi oss närmare och in på den mest fredlöses av alla ökända revir?

Faste Vi har väl inget annat val. Vad har vi att förlora utom livet? Vi är ju förbannat ohjälpligt fredlösa själva.

Tore Nå, låt gå! Välan, låt oss gå fram och utmana vårt öde!

Faste Se! Där är han själv! Den negativt berömde hövdingen!

Tore Vi måste våga tala frankt med honom. Annars har vi ingen chans.

Faste Jag följer dig. Jag vägrar vara feg; djärvt vågat, hälften vunnet!

Arnljot (visar sig) Hallå där, främlingar! Vad önskar ni?

Tore Stöt till, om du blott önskar strid.

Arnljot Jag önskar ingenting. Vad önskar ni?

Tore Fri lejd mot Norge, om du släpper oss förbi och över älven.

Arnljot Endast vänner släpper jag förbi.

Tore Vi är då mer än vänner, för vi är kolleger. Göka-Tore heter jag, och detta är min broder Åflo-Faste. Vi har inget ont i sinnet men är bara trötta på fredlöshetens status med de ständiga förföljelserna och trakasserierna och önskar bara komma bort till Norge.

Arnljot Vad finns då i Norge som är bättre?

Tore En sann konung, Olav Haraldsson, som många sluter sig till.

Arnljot Jag känner honom väl om endast ryktesvis. Er även har jag ryktesvis hört talas om men ej precis i några lovord.

Tore Ryktena dessvärre skräder icke orden men bekräftar sanningen.

Arnljot Dock tror jag ni liksom de flesta män är bättre än sitt rykte.

Faste Vad har du fått höra om oss?

Arnljot Blott det gamla vanliga om slika fredlösa som ni: bärsärkargång i onödan med våld mot oskyldiga värnlösa, förutom kvinnorov och mordbrand.

Faste Det var hämnd för våra män, som fångades med list och blotades till Tor i frosseriets slakt varunder de blev plågade ihjäl för ingenting och under oerhörda lidanden!

Tore Där har du orättvisa i sin prydno. Därför vill vi lämna Jämtland för att bli kung Olavs kämpar.

Arnljot Många färdas denna väg i samma syfte.

Tore Olav är en vänsäll artig konung som drar många till sig. Vi upplevde honom förra året, och vi har ej kunnat glömma honom.

Arnljot Ni har då fallit för den nya tron?

Tore Vad är en tro om ej ett sätt att samla folk och bygga makt med? Nej, vi fann det vara skam att ej få tro vad vi behagade oss själva med, men hedern i att tjäna Olav fann vi mera attraktiv än någon tro.

Arnljot Vad frestar han er med och sina kämpar? Är det enligt ryktet plundring?

Tore Inte enbart, men han utlovar förstås som alla kungar riklig lön om han blott segrar.

Arnljot Jag kan icke tjäna någon annan herre än mig själv.

Tore Så du förnekar Vite Krist?

Arnljot Nej, jag förnekar ingenting, men jag vill ingenting med honom ha att göra. Vad jag hört så är hans lära någonting för trälar, som den kräver underkastelse, blind tro och slavisk lydnad. Det är ingenting för mig.

Tore Så du vill inte färja över oss?

Arnljot Det har jag inte sagt. Vi är ju dock kolleger i vår fredlöshet. Men jag vill inte skiljas från er utan att ha pläгат er som gästvänskapen bjuder på en bägare. Vaino!

Tore Lever du ej ensam här?

Arnljot Jag har en sameflicka som förtroligt sällskap.

Faste Rövad eller köpt?

Arnljot Ta ingenting för givet. Nej, hon ställde upp för mig helt av sig själv.

Faste Det kallar jag en gunstig piga!

Arnljot Det är bara att tacka och ta emot. Stig på, mina bröder i förskingringen! Huset har inte mycket att bjuda på, föga mer än rötter och nötter, örter och mjölk, men jag har åtminstone något att dricka.

Faste Det artar sig.

Vaino Vi har fint folk på besök idag, ser jag.

Arnljot Det finaste tänkbara, andra hederliga fredlösa som vi. Varsågod, mina herrar. Detta vin har jag själv personligen plundrat. Få se vad ni tycker om det.

Faste (smakar) Det bär oss över kölen direkt till Norge, om du bara hjälper oss över älven.

Arnljot Har ni bråttom?

Tore Inte alls. Mäktiga skatter har du belamrat ditt hus med. Får man kika?

Arnljot Ni är mina gäster, och en fredlös har ingenting att frukta av en annan fredlös, då de båda är precis lika dödsdömda. Vi tillhör så att säga samma skrå. Var så god och kika. Allt mitt är ditt. Faller dig något i smaken?

Faste Sådana horn såg jag aldrig förr. Också stöldgods?

Arnljot Nej, arvegods.

Tore Bär gat, när jämtarna brände din gård?

Arnljot Min faders guld låg i gott förvar.

Tore Och gör väl det än?

Arnljot Orört. Hittills har jag haft föga glädje av det och lär ej heller få det.

Faste Men den är lycklig som har sådant påbåra!

Arnljot Ta vad ni vill, så kanske det kommer till nytta.

Faste (tar hand om hornen) En kunglig gåva, på min ära!

Tore Allt vi kan erbjuda dig är tacksamhet.

Arnljot Det är bättre än ingenting.
Faste Vi skall prisa dig inför konungen.
Arnljot Då har jag en gåva som passar honom. Detta svärd smiddes i söder av gotiska smeder. Det står under de runors kraft som lyser på klingan. Det biter bara med kraft när det svingas för sann frihet.
Tore Ännu en kunglig gåva, från en kung till en annan, ty du är den egentliga kungen av Jämtland.
Arnljot Som jämtarna har drivit i fredlöshet. Jo, jag tackar för det konungavalet.
Faste Du är egentligen ganska lik Olav, fast han har ljusare blick och gladare sinne, mera hurtfrisk och frejdig, hur vass han än är i sin vrede.
Arnljot Jämför inte mig med honom, även om jag gärna visste vari hans makt består.
Tore Följ med oss och ta reda på saken!
Arnljot Nej, det är bättre att vi aldrig möts, hur gärna jag än mötte honom.
Tore Varför?
Arnljot Jag vill inte betunga honom med min olycka.
Tore Han skulle göra din lycka. Han behöver män som du.
Arnljot Jag kunde inte bli mer än hans vän.
Tore Vänners hjälp är den bästa.
Arnljot Jag tror det är dags att se er över älven. När är ni redo?
Faste (reser sig) Alltid redo!
Tore Det är bäst vi startar. Vår väg är lång.
Arnljot Kom! Det är bäst att ni inte fastnar här som jag. (*De bryter upp.*)
Vaino Trevligt med fredlöst besök. Det får vi minsann inte varje dag. Alla dessa mördare som smyger i buskarna för att få plundringsrätt på Arnljot vågar sig aldrig så nära. Blotta ryktet om hans sköldlösa spjut sätter vidskeplig skräck i dem, som de fyra han förplägade och jagade bort. (*städar och donar*)
Gunhild (tittar försiktigt in) Är detta vägen till Norge?
Vaino Vem är ni? Är ni inte något vilse?
Gunhild Det är därför jag frågar. Jag är på flykt mot Norge för att söka skydd.
Vaino Ännu en. Ni får vänta tills min husbonde kommer tillbaka. Han kan visa vägen. Han följde just två andra ditåt.
Gunhild Är han själv på väg dit?
Vaino Aldrig i livet. Olav Digres kristendom är han allergisk mot liksom alla andra naturliga människor. Man är bara fri som hedning. Han kommer nog strax.
Arnljot (kommer) Gunhild!
Gunhild Du! Bor du här?
Arnljot Ja, detta är mitt slott och guldgruva, och detta är godsets drottning.
Gunhild Det väntade jag mig inte. Jag är på flykt mot Norge men trodde aldrig jag kunde gå så vilse.
Arnljot Nu har du gjort det och ändå kommit mera rätt än du önskade. Har du då också låtit dig dåras av ryktet om Olav Digre?
Gunhild Han har lovat mig skydd.
Arnljot Mot vem? Ingen har väl någonsin haft något emot dig?

Gunhild Jag har avsvurit asatron och böjt knä för konungens präst. Det vållade skandal. Mina grannar förlåter mig aldrig. Jag är värre än en fredlös, en avfälling och kristen stackare. När de ville ta barnet ifrån mig för att befria det från mina störningar beslöt jag att fly. Jag kan inte ha med så begränsat och nedrigt folk att göra.

Arnljot Så du tror att Olav Digre kan erbjuda dig något bättre. Jag lovar dig, alla trosfantaster är likadana, lika begränsade och nedriga.

Gunhild Vill du visa mig vägen?

Arnljot Jag är trött på att visa folk vägen till Olav. Den är så ensidig. Alla åker dit, och ingen kommer därifrån, som om han uppslukade dem alla i sin påstådda frälsning. Det är bara humbug. Man stannar alltid bäst där man är.

Gunhild Du har visst glömt hur vi skildes sist.

Arnljot Nej, det har jag inte. Därför vill jag att du stannar här. Jag minns hur du bad att få dela den fredlöses liv. Nu ber dig den fredlöse infria ditt löfte.

Gunhild Kom med mig till Olav i stället.

Arnljot Och prostituera min själ, som du har gjort? Det är en praktisk och naturlig omöjlighet för mig.

Gunhild Då är det lika omöjligt för oss att gå samman, då blodskuld står mellan oss.

Arnljot Är det inte din och Olavs religion som förbjuder all hämnd och mest predikar synders och skulders förlåtelse?

Gunhild Du har ju redan en kvinna här.

Arnljot Hon är bara för lindring.

Gunhild Men hon älskar dig.

Arnljot Hur vet du det?

Gunhild Det ser jag i hennes ögon.

Arnljot Hon fick följa sin håg att tjäna mig.

Gunhild Låt då henne visa mig vägen!

Arnljot Gå till din Olav om du vill, men stanna hos mig först.

Gunhild Åter ses vi för första gången på fem år. Det har visst hänt en gång förut. Alltid slutar det med slitningar och tårar.

Arnljot Du vill inte?

Gunhild Jag är kristen nu, Arnljot, med ett nytt liv att följa.

Vaino Jag kan visa er vägen till Norge, frun. Arnljot stannar här.

Arnljot Nej, Vaino, jag visar Gunhild vägen själv. Det är bättre så. Hon litar på mig, även om hon inte vill ha mig.

Gunhild Jag skall vänta på dig i Norge. Du kommer dit förr eller senare.

Arnljot Det blir senare i så fall. – Jag kommer tillbaka, Vaino. Jag visar bara Gunhild till dörren, till Norge, så att hon inte går vilse igen. Här finns andra fredlösa i buskarna som inte lika lätt låte Gunhild slippa ifrån dem, även om de flesta fredlösa jämtar redan finns där i Norge.

Gunhild Kanske jag känner igen några av dem.

Arnljot Det gör du säkert. Kom, Gunhild. – Vaino, vakta kulan.

Vaino Som sig bör. (*Arnljot och Gunhild går.*) Hon får rätt. Kvinnor får alltid rätt, även om de inte alltid har rätt. Arnljot kommer till Norge. En dag måste jag ge honom fri. Då blir mitt liv normalt igen, om det inte finns andra fredlösa att ta hand om...

Scen 3. Vägskälet.

Arnljot Här skiljs våra vägar.

Gunhild Arnljot, vet du varför jag blev kristen? Kan du gissa?

Arnljot Omöjligt. Jag blev bara förvånad. Jag trodde du var lika stolt som jag.

Gunhild Det är jag, men jag har en son att tänka på.

Arnljot Och?

Gunhild Han är bara fem år och förstår ännu inte mycket, men när han växer upp blir han enligt hävd skyldig att hämnas sin faders död.

Arnljot Så du vill uppfostra honom kristet och få honom att glömma sin hämndplikt? Så du blev kristen bara för min skull?

Gunhild Det är kärnan av sanningen.

Arnljot Var är han nu?

Gunhild I det läger jag lämnade för att finna någon att fråga om vägen. Här är vägskälet där jag gick fel men gick desto rättare i min vilsenhet som förde mig till dig.

Arnljot Ett sällsamt öde fogade det så. Så nu går du och hämtar din son och gör honom till kristen i Norge? Du hade kunnat stanna med din son hos mig.

Gunhild Det hade inte gått. Du har en annan kvinna. Jag vill inte stjäla dig från henne, men jag skall vänta dig i Norge.

Arnljot Gunhild, du väcker med din trohet all den värmande kärlek till liv hos mig som jag trodde jag för alltid förlorat!

Gunhild Naturen och ödet ville ha det så. Tacka gudarna eller naturen eller försynen eller ödet eller vad du vill, men jag tror det kan ha varit den kristna anden.

Arnljot Du frestar mig. Jag skall nog tänka över dina ord.

Gunhild Nu går jag, men vi ses igen. Jag skall se till att Olav Haraldsson tar väl emot dig när du kommer. Tänk efter, Arnljot. Ett fredlöst liv är inget liv i längden. Man tröttnar på det, eller hur? I Norge kan du lämna det bakom dig.

Arnljot Farväl, min ljuva älskade, som svek sina löften till mig bara för att bevisa sig desto trognare.

Gunhild Vi ses igen. (*går*)

Arnljot Ack, hon har vänt mitt hjärta mot mig själv! Skall jag då överge allt jag trott på och lämna allt jag hållit mig till och kompromissa med en främmande ideologi, som ingenting har med naturen att göra? Men hon har rätt. Fredlösheten är inget liv, medan Olav ändå är en erkänd konung, som jag kan hjälpa till seger och så äntligen skapa mig ett drägligt liv. Jag synes ej ha något annat val i längden. Jämtland är förlorat för mig, medan segern tycks given åt kristendomen. Vaino blir inte glad åt detta. Hon, som naturens egen röst, får fälla det avgörande valet.

Scen 4. Hyddan.

Vaino Han har inget val. Det är hon som visar honom vägen. Jag är blott ett tjänstehjon som fyller upp det enorma tomrummet i hans liv. Jag kan inte ens skänka honom någon lycka.

Arnljot (kommer tillbaka) Det var vårt svåraste besök hittills.

Vaino Du borde ha följt henne.

Arnljot Varför säger du det?

Vaino Det är din enda väg framåt, Arnljot. Alla dina andra vägar är stängda.

Arnljot Och du då?

Vaino Det finns andra fredlösa att ta hand om, värna om och skydda, tills de antingen tar sin tillflykt till Norge eller blir accepterade hemma igen. Tänk inte på mig. Det är det sista du skall tänka på. Jag är den enda här som inte är din fiende.

Arnljot Ubma?

Vaino Ja. Han står efter ditt liv. Han vill bara ha dina skatter och tror sig kunna få veta var de är genom trolleri. Han har försökt få mig att ta reda på hemligheten genom att få dig att prata i sömnen.

Arnljot Har jag pratat i sömnen?

Vaino Ibland.

Arnljot Vet du var de är?

Vaino Nästan.

Arnljot Jag skall döda Ubma, så är vi av med honom. För djupt har han stuckit sin näsa i blöt. Du skall bärga mina skatter när jag ger mig av till Norge och använda dem som du finner lämpligt.

Vaino Så du ger dig av?

Arnljot Du fällde det avgörande ordet. När jag skildes från Gunhild beslöt jag att överlämna det avgörande orakelordet till dig. Du fällde det så fort jag kom hem.

Vaino Jag tror, Arnljot, att det är din enda möjlighet. Där kan du skapa dig ett liv. Här har du inget liv.

Arnljot Allt talar för det.

Vaino Så gå och döda Ubma. Du har min välsignelse. Så är vi av med honom, och du är fri att bege dig till Norge. Jag skall förvalta dina egendomar.

Arnljot De är dina. Jag behöver dem inte i Norge.

Vaino Ändå skall jag förvalta dem och troligen lämna dem kvar där du gömt dem.

Arnljot Jag kommer knappast tillbaka från Norge.

Vaino Det tror inte jag heller. Du blir väl emottagen där och kanske äntligen uppskattad för vad du är. Du har ju skickat kung Olav en kunglig gåva som presentation.

Arnljot Var den kunglig nog? Det är frågan.

Vaino Det tror jag nog. God lycka på din människojakt, Arnljot. Ubma är bara en girig parasit, som jag alltid önskat befria mig från.

Arnljot Jag skall döda honom, var så säker. Det blir mitt tack till dig för allt du gjort för mig och din befrielse. (*går*)

Vaino Jag vinner min befrielse men förlorar honom. Sådant är livet. För varje vinst väntar en förlust. Annars falerar balansen. Nåväl, det var trevligt så länge det varade.

Akt IV scen 1. Vid Stiklastad.

Kung Olav Eftersom ni har skiftat sinne och vill bli kristna står det er fritt att kämpa i min här. Varje man är i min här värd minst tio män. Men gå först till min biskop och lär er den rätta tron.

Tore Mottag först en hälsning, min herre, från en som aktar att aldrig bli din man men ändå framför sin aktning.

Olav Vem kan det vara, som håller sig för god för att komma själv?

Tore Arnljot från Gällö sänder dig detta svärd som gåva. Det smiddes i södern av gotiska smeder och bär med sig runor, som lyser på klingan. (*räcker fram Arnljots svärd*)

Olav (synar det noga) Jag ser. Det biter blott med kraft, när det svingas för sann frihet. Varför kommer han då inte själv?

Faste Att lyda var ej en konst han föddes till.

Olav Gåvan är bättre än hälsningen.

Tore Gåvan är hälsningen. Annat bad han oss inte bära fram.

Olav Jag har hört talas om honom. Han är förvisso en ädel man, enligt allt vad jag hört. Stor skada och slöseri är det då att en sådan hjälte skall vara född till ofärd och sorg. Men en ännu större skada är att han inte vill strida för en högre sak än sin egen laglöshet.

Faste Till Stiklastads gård har även kommit en kvinna som ber om skydd för sig och sin son. Hon säger sig ha fått konungens löfte om skydd mot hedna fiender.

Olav Vem är hon?

Faste Gunhild Östmundsdotter från Jämtland. Hon är läkekunnig och ställer sin konst till ert förfogande.

Olav Hon är välkommen. Men varför kommer hon då inte själv fram heller?

Faste Hon är här. (*bereder plats åt Gunhild*)

Gunhild (kommer fram och böjer knä för Olav) Min herre, jag hörde hälsningen frambäras från Arnljot Sunvisson. Han råkar vara min före detta trolovade, och om jag känner honom rätt träder han själv fram inför er inom kort.

Olav Det gläder mig i så fall. Men vad kan jag göra för er?

Gunhild Ingenting. Jag är här för att tjäna.

Olav Desto mera välkommen är du. Din läkekonst kan komma till god användning snart, då dess värre hela Norge marscherar emot mig.

Gunhild Jag vet.

Olav Jag vet även att din förbindelse med Arnljot Sunvisson har satt djupare spår än blott en avklarad trolovning. Vad kan du berätta om honom?

Gunhild Han är just den man ni skulle behöva.

Olav Det misstänker jag också. Vad har han emot kristendomen?

Gunhild Underkastelsen och lydnad.

Olav Han tycks inte veta vad ödmjukhet är.

Gunhild Vad är det?

Olav Något som vi alla behöver lära oss mera av. Det är, som ordet beskriver, mjukhet inför ödet, en viss anpassningsförmåga efter de svåraste omständigheter, att foga sig i motgångar och orättvisa som man inte kan göra något åt, kort sagt, att som gräset böja sig när det blåser och inte som trädet låta sig knäckas av stormen.

Gunhild Då är han ödmjuk.

Olav Då kan han bli kristen.

Gunhild Jag hoppas det.

Tore Jag tror det är han som kommer här.

Olav Som på beställning. Det skall bli intressant att få granska honom närmare. (*reser sig*) Välkommen, Arnljot Sunvisson! Det är just sådana som du som aldrig har besegrats i strid som vi behöver.

Arnljot Var hälsad, Olav Digre. I många år har jag sport hur ditt namn och ditt rykte ständigt har tilltagit i beundrad namnkunnighet. Dock trodde jag aldrig den dagen skulle komma att vi två skulle mötas.

Olav Ditt rykte har nått oss i förväg som en förberedelse för din ankomst. Vi har knappast talat annat än om dig hela dagen.

Arnljot (konstaterar Tores och Fastes närvaro) Jag ser att mitt svärd har nått sitt rätta fäste.

Olav Jag tackar dig för svärdet, en god och imponerande gåva, som utan tvivel skall komma oss väl till användning.

Arnljot Dock var den gåvan ringa mot vad jag härmed bjuder dig: min kraft, mitt mod och allt vad jag förmår.

Olav Den gåvan är förvisso större. Men vad heter din gud?

Arnljot Han är namnlös och fredlös som jag själv, ty den enda gud jag kunnat lita på är mig själv, mitt eget omdöme och samvete. Någon annan övertygelse har jag ej behövt, men nu vill jag även lita på dig, min konung.

Olav Då vill du väl ändå också acceptera den gud jag tror på och dyrkar, Jesus Krist?

Arnljot Nog har jag hört talas om honom på mina färder, och liksom jag aldrig haft någon invändning mot Tor, Frej eller Odin har jag heller ingenting emot din Krist, hans far och hans helige ande. Men om det föreligger den minsta skillnad i våra trosuppfattningar så får det inte komma oss emellan.

Olav Precis min mening. Det kanske är lika bra vi inte diskuterar den frågan just nu, då vi har alltför litet tid på oss, så mycket händer här just nu, vi har så att säga fullt upp, och trycket är hårt, men alltid kan vi byta några ord. Slå dig ned, så får vi åtminstone känna varandra på pulsen innan slaget kallar oss till prövning. Men vad har du fått höra om Vitekrist? Hur mycket känner du till om saken?

Arnljot Det enda som fångade något intresse hos mig för saken var en gammal grek som menade sig tjäna gudomens sak med att bara sitta ensam och grubbla.

Olav En eremit? Vad sade han?

Arnljot Han sökte i öknens tystnad och armod vägen till himmelriket. Jag frågade honom då ironiskt: "Var är då det riket, som kan nås utan resa?" Han svarade då som ett orakel: "Djupt inne hos oss själva och hos varje människa, men vägen dit finner endast den som följer det högsta budet, som är: Tillgiv din fiende, och älska din ovän." De orden har sedan dess förföljt mig. De syntes mig först ganska enfaldiga och imbecilla, men när jag själv blev en ensam man i ödsliga skogar insåg jag plötsligt att det kunde ligga något i det. Orden har bott och grott i mig sedan dess, och jag grubblar fortfarande över dem.

Olav Jag tror minsann att Jämtlands skogar har gjort dig till grubblare. Ditt rykte förmälde att du var en svår natur som bara ville lyda din egen lag och aldrig någon annans.

Arnljot Det ligger något i det, men samtidigt lärde mig ensamheten något annat. När jag inte hade någon annan än mig själv att lita på insåg jag, att detta inte var tillräckligt. Plötsligt fann jag intigheten och otillräckligheten i mig själv, och hur fullkomlig man än är och överlägsen alla andra så förblir man ändå hopplöst ofullkomlig, blott ett embryo till en värdig varelse, ett barn som aldrig kan lära sig mer än en bråkdel av vad han ändå borde fatta som självklart.

Olav Var det därför du kom till mig?

Arnljot Redan i unga dagar gick mina tankar till dig, i synnerhet då du tvingades fly från ditt rike, och ännu mer när samma lott blev min egen, men jag hade ändå aldrig kommit till dig om inte en kvinna visat mig vägen.

Olav Jag vet. Gunhild Östmundsdotter. Hon är här. Hon kom hit som skyddssökande med sin son undan en rådande intolerans bland hennes egna hedna släktingar, och hon åtnjuter mitt fullaste beskydd. Hon lär vara bevandrad i läkekonsten.

Arnljot Du tycks veta mer om henne än jag.

Olav Vi talades vid åtskilligt när jag drog genom Jämtland. Jag var gäst hos henne och hennes far, och vi hade både många allvarliga samtal och festliga sammankomster innan jag måste bryta upp och fara vidare, men då tog hon dopet. Jag förstår att Gunhild är dig kär. Men var det inte du som gjorde henne till änka?

Arnljot Dråpet är sonat enligt lag men ohämnat.

Olav Menar du att Gunhild tänker på hämnd?

Arnljot Hon blev kristen för att bli av med hämndtvånget, men hon kanske får sin hämnd ändå – vi har ju ett slag framför oss.

Olav Ingen vet hur det kommer att gå, men vi segrar hur som helst.

Arnljot Hur så?

Olav Antingen segrar vi, eller också faller vi, men då blir vår seger desto större.

Arnljot Hur så?

Olav Genom att vi är kristna. Den största segern för kristendomen är döden, ty döden existerar icke för den kristne utan är i stället en triumf. Vi tror nämligen på det eviga livet i Kristus, nej, vi är förvissade om det. Det är vår säkerhet.

Arnljot Så du utlovar seger även om vi förlorar.

Olav Absolut.

Arnljot En sällsam filosofi. Detta är något helt nytt för mig.

Olav Du vänjer dig. Kristendomen kan inte slukas hel och hållen. Man tar den i portioner och i så små doser som möjligt, ett steg i taget, som när man går upp för ett berg, varje steg måste ha säkert fotfäste innan man går vidare.

Arnljot Så det är allt vad kristendomen handlar om – bergsbestigning.

Olav Ja, bildligt talat, med den väntande glädjen över att ha nått toppen.

Arnljot Som eventuellt kan nås först med livet som förlust.

Olav Arnljot är väl inte rädd för döden?

Arnljot Det är det sista jag har varit, men det synes mig att jag ej tillräckligt har levat. Sonlös går jag bort, och intet har jag utträttat.

Olav Kanske det är vårt öde att gå bort tillsammans i dock ett ärorikt slag med båda våra liv förfelade, ingenting vunnet och allt förlorat, medan dock vi kan överleva genom någon sång eller minnessagor, medan vi för alla våra misslyckanden ändock går i döden som segrare över densamma och med inget på vårt samvete och ingenting att ångra, såsom fria själar.

Arnljot Jag ångrar inte att jag kom hit. Om jag skall dö är du rätt man att dö med.

Olav Din äkta självpoffring rekommenderar dig.

Arnljot Jag tackar för din vänskap. Du ensam var värd att offra allt för.

Olav Vi skall slåss tillsammans för livet och för det eviga livet. Svärdet du gav mig skall sjunga högt i seger- och triumfsång idag. – Kom med mig nu till biskopen, så att du blir döpt ordentligt.

Gunhild Så är det då sant. Arnljot är här och tillsammans med Olav. Då har han accepterat dopet. Himlarna vare tack! Då är allt som det skall vara.

Arnljot Ett ögonblick. Jag ser ett alltför välbekant ansikte här. – Gunhild!

Gunhild Välkommen, Arnljot!

Arnljot Jag har kommit för att segra eller dö, men din är segern över mig.

Gunhild Det gläder mig att du skall strida sida vid sida med Olav Haraldsson.

Arnljot Jag har lovat att aldrig svika honom, och mitt löfte är heligt.

Gunhild Naturligtvis. Du är aldrig den som sviker.

Arnljot Och du har aldrig svikit mig, fastän du fördes ut på fjärran villovägar.

Gunhild Nu kan min son bli din när du är kristen.

Arnljot Han är då välkommen i min fadersfamn, men intet har jag fått arbeta för att få honom gratis.

Gunhild Tvärtom. Ditt arbete för honom har varit fem års diger fredlöshet, medan min man bara gav en natt för honom.

Arnljot Så blir din mans köttslige son min andlige son.

Gunhild Och andliga band är starkare.

Arnljot Du borde veta, som är kvinna.

Gunhild (omfamnar honom ordentligt) Ack Arnljot, vad jag är glad att du är här!

Arnljot Vår kärlek föds på nytt, och jag är mera glad i dig än någonsin. (*de kramas*)

Sigurd Arnljot!

Arnljot Vem ropar mitt namn?

Sigurd Vi hörde att du var hos kungen. Vi för med oss stora tidender. Östmund Frösögode har dött sotdöden.

Bård Länge låg han och kämpade mot slutet.

Sigurd Budet om Gunhilds flykt blev hans bane. När han hörde om Sigvalds och hans jämtars besök hos dig lossnade hans frusna hårdhet, och han gav dig rätt. Din fredlöshet är hävd, och tinget har godkänt dig som Jämtlands konung. Vi har kommit för att föra dig tillbaka.

Arnljot Ni måste ursäkta mig, men jag har ett arbete att utföra här.

Bård Vad är viktigare för oss och dig än Jämtlands frihet från Svithiod och Norge?

Arnljot Jag har gett kungen mitt löfte att bistå honom i den strid som stundar. Jag är nu hans man. Jag kan ej gå tillbaka på ett givet löfte. Givet ord gäller och kan icke brytas.

Sigurd Vad Arnljot den biltoge svor binder ej Arnljot hövdingen.

Arnljot Försök inte. Det är samma människa. Om jag överlever slaget skall jag komma med er, om Olav ger mig fri. Det är mitt villkor, som ni måste acceptera. Ett givet ord i vänskapens lag står över alla lagar och allt vad världen kan kräva.

Bård Vi måste låta honom gå.

Sigurd Nåväl, vinn slaget, och kom med oss sedan. Jämtland behöver dig.

Arnljot Det gör även Olav Haraldsson, och han står först i tur.

Sigurd Tänk efter, Arnljot. Vad är bäst för vem? Att du stupar för Olav eller att du räddar Jämtland och dess oberoende? Bara du kan göra det.

Arnljot Du vinner ingenting på att göra saken svårare för mig. Ingenting säger att Olav stupar eller att han inte segrar. Om han segrar är hela Norge hans, och jag som en av hans mäktigaste män kan då ändå göra mycket för Jämtlands självständighet både från Olav och från Uppsala.

Sigurd Du har bestämt dig, ser jag. Jag hoppas bara att det val du träffat är det rätta. Som du säger, det kan ingen veta i förväg.

Bård Är du fortfarande gramse på oss jämtar?

Arnljot Även om jag hade skäl att vara det är jag det icke. Att dröja kvar vid gångna oförrätter är det dummaste man kan göra. Att gå förbi dem och vidare är att segra över dem.

Sigurd Jag tänker själv träda inför kungen och försöka beveka honom till att avstå dig för Jämtlands skull. Du skulle ju säkert vara förbunden honom i alla fall.

Arnljot En annan sak som slog mig, Sigurd, när jag steg upp på Årefjellet för att ta farväl av Jämtland för alltid, var konstaterandet, att bergen stänger till Norge åt väster, medan alla fjällens bäckar och vatten rinner ner mot östern och svearnas land. Om Jämtland rent naturligt och geografiskt hör till vare sig Norge eller Svithiod så är det Svithiod som gäller. För övrigt kan ni välja en annan hövding åt er. Jag

rekommenderar varmt att ni i så fall varken väljer någon ur min eller ur Östmunds släkte.

Bård Säg inte att du har tagit dopet.

Arnljot Jo, jag har tagit dopet. Även detta binder mig till Olav och fjärmar mig från Jämtland, som tvingade Gunhild till landsflykt för hennes kristendoms skull. Även henne har jag valt att visa trohet till.

Sigurd Även Jämtland är på väg att kristnas. Då kan du och Gunhild komma tillbaka.

Arnljot Bida slagets utgång. Sedan får vi se. (*går*)

Sigurd Fredlöshetens prövningar har snarare fått hans själ att växa än att krympa. Nå, vi har ingenting annat att göra än att vänta och se.

Gunhild Detta är mitt livs högsta menings ögonblick och största stund av kval och ångest. Ingen vet hur det kan sluta. Det finns så många olika möjligheter. Att Olav skulle segra och båda överleva vore en alltför stor lycka för att jag skulle våga tänka på den. Allt annat vore olycka, men om Olav faller och Arnljot överlever vore det inte omöjligt att komma hem med honom till Jämtland. Om Arnljot faller och Olav överlever förblir jag en sörjande änka här i Norge för resten av mitt liv, men den olyckan vore den värsta och vågar jag ännu mindre tänka på.

Arnljot Farväl, Gunhild. Jag går till slaget.

Gunhild Rädda dagen och tiden! Jag vet att du kan det!

Arnljot Jag tänker försöka.

Gunhild Jag vet att du kommer att lyckas.

Arnljot Farväl. När arbetet är över kan vi andas ut och åter tänka på framtiden. (*omfamnar henne ömt och innerligt och länge*)

Gunhild Det blir din och Olavs dag idag.

Arnljot På ett eller annat sätt blir det väl det.

Gunhild Gå ut och segra, Arnljot, för Jämtland, för Norge, för Olav och för kristendomen.

Arnljot (*omfamnar henne snabbt en gång till och går.*)

Akt V scen 1. Slaget.

Arnljot (*kommer in i rök och damm, larm och stridsgny*) Om vi bara kunde hålla ut tills segern är oss given! (*får en pil i bröstet*) Där sköts allt dagens hopp i sank. (*vacklar men faller inte*)

Olav (*ser honom*) Arnljot! Är du skadad?

Arnljot Ohjälpligt.

Olav Inte alls! Gå till Gunhild Östmundsdotter. Hon är kunnig i läkekonst.

Arnljot Som om jag inte visste det, men här är både själen och hjärtat illa ute. (*för sig själv, vacklar ut*) Har jag nu frälst hans liv är jag nöjd. Må nu Gunhild frälsa resten, om hon kan...

Olav Vår främste man är ute. Om vi bara kunde hålla ut! Men makten emot mig är större än jag trodde... (*kämpar vidare*)

Scen 2.

(*Arnljot bäres in hos Gunhild*)

- Arnljot* Det trodde jag aldrig, Gunhild, att jag skulle behöva vård av dig.
- Gunhild* Min lycka är att jag finns här när du behöver den. Lägg honom här. Du blir bra igen, Arnljot, så snart vi drar ut pilen. Sedan är det värsta över.
- Arnljot* Ja, men sedan dör jag, och Gudfast Grimsson är hämnad.
- Gunhild* Tala aldrig mera om hämnd, Arnljot! Den vilda forntiden är förbi.
- Arnljot* Likväl kommer problemet aldrig att dö ut utan ständigt återkomma i ständigt förnyad aktualitet. Gudfast Grimssons blod ropade på mig. Den kallelsen upphörde aldrig att skria i mitt hjärta så länge jag levde.
- Gunhild* Han är död, men du lever.
- Arnljot* Inte länge till. Hur går det i slaget?
- Gunhild* Olav är hårt trängd.
- Arnljot* Då faller han med mig. Han miste kraften när han såg mig falla. Det är mitt fel. Så går både Norge och Jämtland åt pipan, och det är ingenting jag kan göra åt saken. Vad gjorde jag för fel, Gunhild?
- Gunhild* Ack, Arnljot, du var den som minst av alla gjorde något fel. Du bara värjde dig och reagerade. Gudfasts uppträdande kunde inte leda till något annat än din vedergällning, och han var mycket väl medveten om det. Han provocerade dig medvetet. Du hade inget val, och din fredlöshet överlevde du med den äran och bara för att återkallas till Jämtlands hövding, men ack, den kallelsen kom för sent.
- Arnljot* Nej, den kom i tid, ty den nådde mig just när nornorna bestämt att jag skulle dö med kung Olav.
- Sigurd (kommer in)* Olav Haraldsson är fallen! Slaget är förlorat!
- Arnljot* Då dör jag i gott sällskap, Gunhild, som helgonet Olav Haraldssons närmaste man och ödesbror i martyrskapet för vår egen rätt, och i dina välsignade armar.
- Gunhild* Du skall inte dö! Du får inte dö! Nu börjar livet!
- Arnljot* Ja, för dig och för din son. Vad heter han?
- Gunhild* Östmund, som min far.
- Arnljot* Nu när Gudfast är hämnad kan du fostra honom som vore han min. För sin egen rätt kan man aldrig strida förgäves även om man tycks förlora.
- Gunhild* Segern är din, Arnljot, liksom Olavs. Ni triumferar båda i döden.
- Arnljot* Det återstår att se vad som kommer efteråt. Det torde förklara saken.
- Gunhild* Vilken sak?
- Arnljot* Varför jag måste förlora så mycket för att vinna så litet, ty allt vad jag egentligen vunnit är döden.
- Gunhild* Och min kärlek.
- Arnljot* Överlever den döden?
- Gunhild* Det får du se.
- Arnljot* I så fall skall jag vinka till dig från Valhalla.
- Gunhild* Eller från paradiset.
- Arnljot* Det finns inget paradiset. Det finns bara verkligheten, men Valhalla är en vacker dröm som jag inte vill utesluta möjligheten av. Vad sade den gamle kristne

greken som så förbryllade mig? 'Gud finns i dig själv'. Om kristendomen kan omfatta den tanken, då kan jag bli kristen.

Gunhild Du är redan kristen. Du är döpt.

Arnljot En ren formalitet. Den betyder ingenting. Det är som att hävda, att eftersom du kan runorna är du hedning och trollkarl, eller att eftersom du dör en sven som döpt och martyr måste du bli helgon. Olav var lika litet något helgon som jag. Hans föregångare Olav Tryggvasson döpte sina norrmän med våld och lät hugga huvudet av dem om de inte accepterade dopet. Där har du din kristendom.

Gunhild Häda inte i dödens ögonblick.

Arnljot Jag hädar inte. Jag är bara realist.

Gunhild Min älskade, jag föreställde mig att jag kunde förlora antingen dig eller Olav idag, men aldrig kunde jag tänka mig att jag skulle förlora båda.

Arnljot Livet är orättvist. Vad vi än gör för livet måste vi ändå alla dö.

Gunhild Inte du och Olav. Ni förblir för evigt i våra minnen.

Arnljot Det är er sak. Mitt ansvar slutar här, om dock icke frivilligt.

Gunhild Du kommer tillbaka.

Arnljot Man kan alltid hoppas, men knappast till dig, min älskade. (*drar hennes ansikte närmare, och de förenas i en sista kyss, dold av hennes långa hår. Så är han borta.*)

Gunhild Han är borta!

Sigurd Pilen kunde inte dras ut. Den kunde bara uppskjuta döden i några minuter om den fick sitta kvar.

Gunhild Jag vet, och Arnljot visste det. Så förlorar vi idag tillsammans Nordens två största kämpar och största hjärtan. Må vi aldrig glömma deras exempel utan alltid lära oss mera av dem.

Sigurd De var förvisso unika i sin uthållighet och tålmod och envishet i uthärdandet av sina olyckor och i framhärdandet av den rätt de bar födda till.

Gunhild De gav sig aldrig och kompromissade aldrig med vad de visste var rätt. Därför föll de som martyrer för rättfärdigheten och ej för något annat.

Sigurd Du kände dem båda väl, Gunhild.

Gunhild Jag älskade dem båda med en högre kärlek än vad jag kunde ge någon man, men Arnljot älskade jag mest.

Sigurd Det grämer oss att vi måste vända tillbaka utan honom. I stället för en korad och självklar hövding att hembära får vi meddela tinget på Frösö att han föll för Norge med Olav Digre.

Gunhild Deras saga är desto större, och den skall vi leva desto längre på.

Sigurd Vi får trösta oss med det. Krigets larm och fåfångans hävder skryter och oväsna förgäves och dör bort med en suck för att gärna glömmas, men sången om sanningen tystnar aldrig men ljuder bara högre med seklernas gång i den tidlöshetens zon som är det enda som överlever historien.

Gunhild Kom, Sigurd. Vi kommer att få många att begrava idag. (*De går.*)

Kalpa, Allhelgonahelgen 2014.

Efterskrift

Wilhelm Peterson-Berger författade själv dramatexten till sin opera "Arnljot", som med tiden utmärkt sig som Sveriges mest framförda svenska opera med föreställningar alltjämt årligen efter mer än hundra år. Vår dramatisering av hans oöverträffat konstnärliga och slipade text är i första hand ämnad som en hyllning till honom med en oreserverad beundran och uppskattning.

Vår dramatisering följer noga hans berättelse men har strukit en del och tillfogat annat. Sålunda har hans skådespel tre akter med i medeltal 16 scener vardera, medan vår variation är en femaktare i sammanlagt 13 scener.